

ченні правової природи посередництва в сфері господарювання. Як цілком слушно було зауважено І.М. Галушиною, недоступність, неповнота, ненадійність ринкової інформації, невідлагодженість зв'язків між продавцями та покупцями, ризикованість господарської діяльності в умовах економічного та соціального дисбалансу породжують підвищений попит на посередницькі послуги, а тому реалії сьогодення такі, що обмежувати господарську діяльність посередника виконанням лише фактичних дій, означає не виправдано звужувати сферу його діяльності та позбавляти учасників господарського обороту можливості найбільш оптимального задоволення своїх потреб. На сьогодні посередники здійснюють як фактичні, так і юридичні дії, що є вимогою часу, наслідком об'єктивних економічних передумов [12, 104]. При аналізі посередництва через призму юридичних та/або фактичних дій, що складають його зміст, неможливо розкрити на сучасному етапі розвитку правової науки його правову природу, а також сутність посередництва як господарсько-правової категорії, очевидно, що об'єктивно необхідним є аналіз його характерних ознак, а через них – визначення поняття "посередництво". Такими ознаками посередництва є: 1) посередництво – це підприємницька діяльність, предметом якої є надання посередником (послугонадавачем) посередницької послуги іншій особі (послугоотримувачеві); 2) посередництво – це завжди діяльність за рахунок клієнта; 3) посередництво – це підприємницька діяльність в "чужому" інтересі; 4) посередництво – це діяльність від власного імені; 5) юридичною підставою посередництва є посередницький договір. *Посередництво* (посередницька діяльність) – це підприємницька діяльність, що полягає в наданні посередником послуг суб'єктам господа-

рювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від власного імені, зі здійсненням юридичних та/або фактичних дій в інтересах та за рахунок суб'єкта, якому такі послуги надаються.

1. Муромцев Г.И. Юридическая техника: некоторые аспекты содержания понятия / Г.И.Муромцев // Проблемы юридической техники: Сборник статей / [под ред. В.М.Баранова]. – Нижний Новгород, 2000. – С. 23-37. 2. Дювернуа Н.Л. Чтения по гражданскому праву. Т.2: Учение о вещах. Учение о юридической сделке / Н.Л.Дювернуа; [под ред. В.А.Томсинова]. – М.: Зерцало, 2004. – 320 с. 3. Шершеневич Г.Ф. Учебник торгового права / Г.Ф.Шершеневич. – М.: Спартак, 1994. – 486 с. 4. Майфат А.В. Понятие и организационно-правовые формы посредничества в гражданском праве: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А.В.Майфат. – Екатеринбург, 1992. – 186 с. 5. Нерсесов Н.О. Избранные труды по представительству и ценным бумагам в гражданском праве / Н.О.Нерсесов. – М.: Статут (серия "Классика российской цивилистики"), 2000. – 286с. 6. Сохновский А.Ф. Правоотношения торгового посредничества между специализированными организациями / А.Ф. Сохновский // Правоведение. – 1976. – №5. – С57-59. 7. Невзгодина Е.Л. Представительство по советскому гражданскому праву / Е.Л.Невзгодина. – Томск: Томск.гос.ун-т, 1980. – 156с. 8. Гражданское право: в 2-х томах. Том 1: Учебник / [отв.ред.проф.Е.А.Суханов]. – М.: Издательство "Бек", 1998. – 816 с. 9. Саркисян М.Р. Биржевое посредничество по законодательству Российской Федерации: дис...канд.юрид.наук: 12.00.03 / Саркисян Мариэтта Размиковна. – Краснодар, 2000. – 190с. 10. Сальникова Г.И. Правове регулювання посередництва у підприємницькій діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.юрид.наук: спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / Г.И.Сальникова. – Харків, 2003. – 21с. 11. Егоров А.В. Понятие посредничества в гражданском праве: Дисс...канд.юрид.наук: 12.00.03 / Егоров Андрей Владимирович. – М., 2002. – 210 с. 12. Галушина И.Н. Посредничество как гражданско-правовая категория: дис...канд.юрид.наук: 12.00.03 / Галушина Ирина Николаевна. – Пермь, 2006. – 177 с. 13. Васильева В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: Монографія / В.А.Васильева. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, 2006. – 345 с.

Надійшла до редколегії 18.10.10

УДК 349.41

Т. Коваленко, канд. юрид. наук, доц.

КОЛІЗІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Досліджено сучасний стан та причини виникнення колізій нормативно-правових актів у сфері регулювання земельних відносин як одного з видів юридичних колізій в земельному праві України. Запропоновано шляхи подолання зазначених колізій з метою підвищення ефективності правового регулювання земельних відносин.

Ключові слова: земельне право; земельне законодавство; юридична колізія; колізія нормативно-правових актів.

Исследовано современное состояние и причины возникновения коллизий нормативно-правовых актов в сфере регулирования земельных отношений как одного из видов юридических коллизий в земельном праве Украины. Предложено пути преодоления указанных коллизий с целью повышения эффективности правового регулирования земельных отношений.

Ключевые слова: земельное право; земельное законодательство; юридическая коллизия; коллизия нормативно-правовых актов.

The current situation and the reasons of the conflicts emergence of the legal acts in the sphere of land relations' regulation as one of the forms of legal conflicts in Ukrainian land law have been investigated. The possible ways to overcome such conflicts on purpose to increase the effectiveness of land relations' legal regulation have been suggested.

Key words: land law; land legislation; legal conflicts; conflicts of the legal acts.

Існування юридичних колізій в земельному праві є явищем об'єктивним, яке обумовлюється специфікою правового регулювання земельних відносин. Формальна визначеність позитивного земельного права зумовлює його відставання від розвитку суспільних земельних відносин, що призводить до невідворотного виникнення юридичних колізій. Тому колізійність іманентно притаманна земельному праву як складовій національної правової системи, повністю уникнути якої немає ні можливості, ні необхідності.

Юридичні колізії в земельному праві здійснюють ряд позитивних функцій: виявляють недоліки законодавчого регулювання земельних відносин; є індикатором відповідності системи земельного законодавства стану розвитку земельних відносин на сучасному етапі; відновлюють здатність системи земельного законодавства прилашту-

уватись до мінливих умов, зумовлених перманентною трансформацією земельних відносин; є джерелом розвитку й удосконалення земельного права. Водночас юридичні колізії в земельному праві характеризуються й негативними функціями, а саме: знижують ефективність земельно-правового регулювання, призводять до порушення прав суб'єктів земельних відносин, нерационального використання земель, що є основним національним багатством тощо. Значний рівень колізійності здатен взагалі паралізувати дію земельно-правових норм.

Традиційно проблемами колізійності права займаються юристи-теоретики як в Україні (Г. І. Дутка, Д. Д. Лилак, С. П. Погребняк та ін.), так і за її межами (М. О. Власенко, Ю. О. Тіхоміров та ін.). В Україні активно досліджуються проблеми юридичних колізій в різних галузях права (М. К. Галантич, В. М. Кампо,

О. Л. Копиленко, М. І. Панов, В. К. Попов, Я. М. Шевченко та інші вчені). Фундаментальне дослідження колізій в правовому регулюванні земельних відносин на монографічному та дисертаційному рівнях здійснив А. М. Мірошніченко [13; 14], проте предметом дослідження вченого стала юридична колізія у вузькому розумінні, як розбіжність між двома або більше приписами правових актів, що поширюються на ті самі відносини і не можуть бути застосовані одночасно. Окремі колізії в земельному праві досліджувались у роботах В. І. Андрейцева [1], Г. І. Балюк [2], О. Г. Бондаря [3], О. М. Браніцького [4], Д. В. Бусуйок [5], П. Ф. Кулиничка [9; 10], В. В. Носіка [17; 18], О. М. Пашенка [20], В. І. Семчика [24; 25], М. В. Шульги [36] та інших вчених. Зазначене актуалізує потребу дослідження земельно-правових колізій у широкому значенні та з'ясування їх впливу на ефективність правового регулювання земельних відносин. Одним із видів земельно-правових колізій у широкому значенні є колізія нормативно-правових актів земельного законодавства, на якій слід зосередити увагу більш детально.

До проблем зазначеного виду колізій в юридичній науці звертались М. І. Сирій [27], І. Обидіна [19], В. Є. Щербельський [37] та ін. Так, аналізуючи поняття "колізія нормативних актів", В. Є. Щербельський визначає його як суперечність між правовими приписами відповідних актів, що виявляються у відмінностях у процесі регулювання аналогічних суспільних відносин [37, с. 156]. Як слідує із наведеного визначення, колізія нормативно-правових актів отожднюється з колізією правових норм, що, на нашу думку, не зовсім узгоджується із положеннями загальної теорії права щодо відмінностей між нормами права та нормативно-правовими актами як їх зовнішнім виразом. Колізію законів М. І. Сирій визначає як "неузгодженість актів внутрішнього законодавства" [27, с. 38], проте таке визначення не дає змоги в повній мірі розкрити суттєві ознаки колізії нормативно-правових актів та відмежувати її від інших видів юридичних колізій у земельному праві України.

В теорії права нормативно-правовий акт (англ. *judicial act, law*) визначається як офіційний акт-документ уповноважених суб'єктів правотворчості, який встановлює (змінює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин [26, с. 455]. Оскільки нормативно-правовий акт як один із видів джерел земельного права є способом існування та зовнішнім виразом земельно-правових норм, колізія нормативно-правових актів полягає у розбіжностях між законодавчо встановленою вимогою щодо виду нормативно-правового акта, який повинен закріпити нові, змінити чи скасувати існуючі земельно-правові норми з метою врегулювання певних земельних відносин, та прийнятим у встановленому порядку нормативно-правовим актом, спрямованим на регулювання зазначених відносин, а також розбіжність між законодавчо визначеною процедурою прийняття нормативно-правового акта земельного законодавства та фактичним порядком його прийняття.

В Конституції України визначено види земельних відносин, які можуть регулюватись виключно законом як нормативно-правовим актом вищої юридичної сили, зокрема: здійснення громадянами права користування об'єктами права власності народу (ч. 2 ст. 13), порядок набуття та реалізації права власності на землю громадянами, юридичними особами та державою (ч. 2 ст. 14), підстави та умови примусового відчуження земельної ділянки права приватної власності (ч. 5 ст. 41), порядок застосування конфіскації земельної ділянки (ч. 6 ст. 41), земельні права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина у

сфері земельних відносин (п. 1 ст. 92), засади використання земель як одного з видів природних ресурсів (п. 5 ст. 92), основи екологічної безпеки у сфері використання земельних відносин (п. 6 ст. 92), правовий режим власності на землю (п. 7 ст. 92), засади цивільно-правової відповідальності за земельні делікти, діяння, які є земельними злочинами або адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них (п. 22 ст. 92). При цьому передбачений у Основному законі термін "виключно" свідчить про те, що окрім закону інші нормативно-правові акти, навіть прирівняні за юридичною силою до закону (міжнародні договори, декрети Кабінету Міністрів України), врегульовувати зазначені вище відносини не можуть.

Водночас, у практиці регулювання земельних відносин неодноразово мали місце порушення зазначених конституційних вимог, що призводило до виникнення колізій нормативно-правових актів земельного законодавства. Так, навіть після прийняття Конституції України в нашій державі продовжували діяти укази Президента України з питань розпаювання земель сільськогосподарського призначення, які встановлювали особливий порядок набуття права приватної власності на землі сільськогосподарського призначення через механізм розпаювання земель всупереч нормам чинного на той час Земельного кодексу України в редакції від 13 березня 1992 р. [28; 29; 30]. Саме указами Президента України було врегульовано продаж земельних ділянок не-сільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності з грудня 1993 року до січня 2002 року, коли вступив в дію чинний Земельний кодекс України, який уже на законодавчому рівні врегулював ці питання [31; 32; 33; 34]. До 2006 року залишався фактично діючим Декрет Кабінету Міністрів України "Про приватизацію земельних ділянок" від 26 грудня 1992 р., який був скасований Законом України "Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 14 вересня 2006 р. Не вдаючись до аналізу ефективності зазначених підзаконних нормативно-правових актів, їх ролі та значення в реформуванні земельних відносин, зазначимо, що з формально-юридичної точки зору з моменту набуття чинності Конституцією України виникла юридична колізія між нормами Основного закону України щодо форми зовнішнього закріплення окремих земельних норм та зазначеними вище підзаконними актами, яка не вирішувалась роками та призводила до соціальної напруги, сумнівів щодо юридичної сили прийнятих владними органами рішень щодо відчуження земельних ділянок, невпевненості суб'єктів у законності набутих ними земельних прав тощо.

Подібна практика подовжується і в сьогоденні умовах, після прийняття та вступу в дію чинного Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. (далі – ЗК України). Так, відповідно до ст. 3 ЗК України земельні відносини регулюються Конституцією України, цим Кодексом, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами. Незважаючи на зазначені законодавчі вимоги, в 2003 році були прийняті Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (далі – ЦК України) та Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. (далі – ГК України), ряд норм яких безпосередньо спрямовані на регулювання земельних відносин, в окремих випадках навіть всупереч вимогам ЗК України та інших земельних законів [8]. Врегулювання земельних відносин нормами ЦК України є певним чином юридично обґрунтованим, так як ЗК України принаймні тричі містить прямі посилання на норми саме Цивільного кодексу. Водночас закріплення земельно-правових норм в ГК України, в ст. 4 якого зазначено, що не є

предметом регулювання цього Кодексу земельні відносини, не витримувало ніякої критики і в кінцевому підсумку зазначені норми були вилучені із ГК України майже через п'ять років після набрання ним чинності [6].

Всупереч положенням ст. 3 ЗК України про те, що земельні відносини повинні регулюватися прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами, сам ЗК України приводиться у відповідність до прийнятих пізніше законодавчих актів. Зокрема, ряд змін і доповнень до ЗК України було внесено Законом України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України" від 27 квітня 2007 р. З одного боку, таке явище є позитивним, оскільки спрямоване на усунення колізій норм земельного та цивільного права. З іншого боку, виникає колізія нормативно-правових актів в частині суперечностей між вимогами ст. 3 ЗК України та законами, якими він приводиться у відповідність до вимог інших законодавчих актів.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 ЗК України земельні відносини, що виникають при використанні надр, лісів, вод, а також рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, регулюються цим Кодексом, нормативно-правовими актами про надра, ліси, води, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, якщо вони не суперечать цьому Кодексу. Проте прийнятий у редакції 2006 року Лісовий кодекс України (далі – ЛК України) [7] містить цілий ряд законодавчих новел у визначенні правового режиму земель лісогосподарського призначення – земельна лісова ділянка, лісові сервітути, повернення самовільно зайнятих земельних ділянок лісогосподарського призначення, інших земельних лісових ділянок тощо. У цьому зв'язку П. Ф. Кулинич приходиться до висновку, що "ЛК України закріпив принцип пріоритету норм лісового законодавства над нормами земельного законодавства у сфері регулювання лісових суспільних відносин взагалі та в здійсненні прав на лісові земельні ділянки зокрема. Це означає, що норми земельного законодавства застосовуються до регулювання лісових земельних відносин за умови, якщо ці відносини не врегульовані нормами лісового законодавства" [11, с. 17].

Отже, на підставі наведеного вище можна зробити висновок про існування суттєвого протиріччя між юридичним і фактичним значенням ЗК України у системі нормативно-правових актів земельного законодавства. Так, юридично ЗК України є основним нормативно-правовим актом земельного законодавства, що закладає підвалини його розвитку і має вищу юридичну силу щодо всіх інших уніфікованих чи диференційованих нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання земельних відносин. Фактично, чинний ЗК України зазначені функції не виконує, його норми не знаходять в повній мірі розвиток у поточному законодавстві, він зазнає постійних змін та доповнень у зв'язку із прийняттям законів не лише у сфері регулювання земельних відносин, але й містобудування, податкової, цивільної, житлової сферах тощо. Зазначене перманентно породжує колізії нормативно-правових актів у сфері регулювання земельних відносин, що зумовлює зростання правового нігілізму та провокує земельні правопорушення, знижує рівень гарантування прав осіб щодо набуття та реалізації прав на землю, негативно позначається на стабільності правового регулювання земельних відносин та суттєво знижує його ефективність.

Колізії нормативно-правових актів виникають не лише між окремими законами, але й між законами та підзаконними нормативно-правовими актами земельного законодавства. Так, відповідно до ЗК України право власності на землю набувається та реалізується ви-

ключно на підставі Конституції України, названого Кодексу, а також інших законів, що видаються відповідно до них (ч. 2 ст. 78), продаж земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам здійснюється на конкурентних засадах шляхом проведення аукціону (земельних торгів) у порядку, встановленому законом (статті 127, 134, 135, 137). ЗК України та Законом України "Про оренду землі" встановлено, що набуття права оренди земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на аукціонах. Незважаючи на чіткі положення законів щодо форми нормативно-правового акта, яким має бути визначений порядок проведення земельних аукціонів, в 2008 році Кабінет Міністрів України двічі намагався врегулювати зазначені відносини своїми постановами – "Деякі питання проведення земельних аукціонів" від 22 лютого 2008 р. № 90 та "Про затвердження Порядку проведення у 2008 році земельних аукціонів" від 17 квітня 2008 р. № 394. При цьому обидві були зупинені відповідними указами Президента України як такі, що видані всупереч Конституції України та з перевищенням нормотворчої компетенції Кабінету Міністрів України. Про неконституційність зазначених постанов зазначалось і в юридичній науці [21]. В подальшому Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку проведення у 2008 році земельних аукціонів" від 17 квітня 2008 р. була визнана неконституційною [23], а Постанова "Деякі питання проведення земельних аукціонів" від 22 лютого 2008 р. була визнана такою, що втратила чинність, самим Кабінетом Міністрів України в тому ж році.

Проте подібна практика прийняття нормативно-правових актів у формі, яка суперечить законодавчо визначеній, була продовжена і в 2010 році, що зумовлює виникнення земельно-правових колізій та знижує ефективність правового регулювання. Так, у ст. 80 Закону України "Про Державний бюджет України на 2010 рік" від 27 квітня 2010 р. передбачено, що до прийняття закону, який врегулює порядок продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної чи комунальної власності або прав на них на конкурентних засадах (земельних торгах), продаж зазначених земельних ділянок несільськогосподарського призначення здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Аналізуючи зазначену норму, А. М. Мірошніченко [15, с. 46] та М. С. Федорченко [16] зазначають, що відповідне положення Закону слід вважати неконституційним, оскільки визначення порядку проведення земельних аукціонів має розглядатися як визначення порядку набуття права власності на землю в розумінні ст. 14 Конституції України, та визначення "правового режиму власності" в розумінні п. 7 ч. 1 ст. 92 Основного закону, а тому в силу вимог названих норм відповідні відносини мають регулюватися лише законами України. Незважаючи на зазначене, у вересні 2010 р. Кабінет Міністрів України затвердив Порядок продажу у 2010 році земельних ділянок несільськогосподарського призначення на земельних торгах [22].

Причиною виникнення колізій нормативно-правових актів у сфері регулювання земельних відносин є також відсутність єдиних нормативних та доктринальних підходів щодо тлумачення терміну "законодавство". Зокрема, ЗК України 33 рази згадує термін "законодавство". Визначення поняття "земельне законодавство" наводиться в ч. 1 ст. 4 зазначеного Кодексу – земельне законодавство включає цей Кодекс, інші нормативно-правові акти у галузі земельних відносин, тобто, поняття "законодавство" розкрито через інше спеціально-юридичне поняття "нормативно-правовий акт", законо-

давче визначення якого також відсутнє. Офіційне тлумачення терміну "законодавство", але в контексті трудового законодавства, міститься в Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (Справа про тлумачення терміну "законодавство") від 9 липня 1998 р. № 17/81-97, відповідно до якого термін "законодавство", на думку Конституційного Суду України, включає закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України. Звичайно, дане Рішення може бути застосоване і в сфері регулювання земельних відносин, проте необхідно враховувати, що воно стосується виключно тлумачення термінології Кодексу законів про працю України, тому щодо тлумачення відповідних понять в ЗК України не має обов'язкового характеру.

В доктрині традиційно склалось два підходи до тлумачення терміну "законодавство": (1) вузький, відповідно до якого зазначений термін ототожнюється з поняттям "закон" та (2) широкий, відповідно до якого до поняття "законодавство" включаються всі нормативно-правові акти [12]. Зазначене також негативно впливає на рівень колізійності у сфері регулювання земельних відносин та ефективність правових норм і нормативно-правових актів.

Як було зазначено вище, одним із видів колізій нормативно-правових актів земельного законодавства є розбіжності між законодавчо визначеною процедурою прийняття нормативно-правового акта земельного законодавства та фактичним порядком його прийняття. У процесі прийняття нормативно-правових актів земельно-правові колізії можуть виникати у випадку порушення органом державної влади або місцевого самоврядування нормотворчої компетенції або встановленої процедури прийняття актів земельного законодавства. Зокрема, до цього часу залишається не вирішеним питання конституційності чинного ЗК України, який був прийнятий із грубими порушеннями Регламенту Верховної Ради України та процедури розгляду законопроектів. Ще в 2000 році 104 народних депутатів України звернулись до Конституційного Суду України із конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України "Про прийняття в першому читанні проекту Земельного кодексу України" від 6 липня 2000 р. № 1846-III, обґрунтовуючи тим, що зазначена Постанова була прийнята з порушенням процедури голосування, передбаченої Конституцією України (ч. 3 ст. 84) і Регламентом Верховної Ради України (ст. 3.6.9). Але Суд відмовив у відкритті конституційного провадження на підставі п. 3 ст. 45 Закону України "Про Конституційний Суд України" – непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні [35].

Чинний ЗК України був прийнятий за спеціальною процедурою, передбаченою Постановою Верховної Ради України "Про порядок проведення голосування щодо прийняття проекту Земельного кодексу України" від 25 жовтня 2001 р., відповідно до якої голосування з питання про прийняття проекту Земельного кодексу України (реєстр. № 5285) у другому читанні та в цілому було здійснено іменними бюлетенями. Проте згідно зі ст. 6.6.9 чинного на час прийняття ЗК України Регламенту Верховної Ради України від 27 липня 1994 р., за результатами другого читання законопроекту Верховна

Рада після скороченого обговорення може прийняти рішення про: 1) відхилення законопроекту; 2) повернення законопроекту на доопрацювання з наступним поданням його на повторне друге читання; 3) опублікування для народного обговорення законопроекту в редакції, прийнятій на першому або другому читанні, доопрацювання з урахуванням наслідків обговорення і повторне подання його на друге читання; 4) повернення законопроекту на доопрацювання з наступним поданням його на третє читання; 5) прийняття законопроекту в другому читанні, підготовку його і подання на третє читання. Тобто, чинний ЗК України був прийнятий без проведення його третього читання, що стало фактичною підставою для звернення групи народних депутатів України до Конституційного Суду України із конституційним поданням щодо визнання неконституційним чинного ЗК України. Проте до цього часу Конституційний Суд України зазначену справу не розглянув, що створює певну невизначеність у правовому регулюванні земельних відносин та знижує ефективність норм земельного законодавства.

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити висновок про значне поширення колізій нормативно-правових актів у сфері регулювання земельних відносин, які полягають: а) у розбіжностях між законодавчо встановленою вимогою щодо виду нормативно-правового акта, який повинен закріпити нові, змінити чи скасувати існуючі земельно-правові норми з метою врегулювання певних земельних відносин, та прийнятим у встановленому порядку нормативно-правовим актом, спрямованим на регулювання зазначених відносин; б) у розбіжностях між законодавчо визначеною процедурою прийняття нормативно-правового акта земельного законодавства та фактичним порядком його прийняття. Такі дефекти правового регулювання зумовлюють зростання правового нігілізму та провокують земельні порушення, знижують рівень гарантування прав осіб щодо набуття та реалізації прав на землю, негативно позначаються на стабільності правового регулювання земельних відносин та суттєво знижують його ефективність. Велика кількість колізій зазначеного виду зумовлена: а) суттєвими протиріччями між юридичним і фактичним значенням чинного ЗК України у системі нормативно-правових актів земельного законодавства, що потребує перегляду концепції основного кодифікованого акта земельного законодавства; б) відсутністю єдиних законодавчих підходів щодо тлумачення терміну "законодавство", що потребує більш детального визначення зазначеного терміну в ЗК України або його офіційного тлумачення Конституційним Судом України саме в контексті земельного законодавства; в) ігноруванням нормотворчими органами законодавчо встановлених форм нормативно-правових актів земельного законодавства та порядку їх прийняття, що потребує підвищення рівня правової культури у відповідних органах державної влади та місцевого самоврядування.

1. Андрейцев В. І. Колізії як нагальна передумова кодифікації екологічного законодавства // Колізії у законодавстві України : проблеми теорії і практики. – К. : Генеза, 1996. – С. 57-60. 2. Балуєк Г. І. Проблеми соціальної ефективності діяльності прокуратури по нагляду за додержанням і застосуванням земельного законодавства // Земельне право України. – 2006. – № 6. – С. 49-56. 3. Бондар О. Г. До питання про категоріальні колізії у сфері права власності на землю // Екологічне законодавство України : стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 13-14 груд., 2007 р. – Х. : Право, 2008. – С. 49-52. 4. Браніцький О. М. Про окремі правові колізії сплати земельного податку // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД : міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 10-11 вересня 2010 р. : зб. наук. праць. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – С. 175-178. 5. Бусуйок Д. В. До питання про шляхи удосконалення законодавчого регулювання грошової оцінки земельних ділянок // Сучасне землевн-

аграрне, екологічне та природоресурсне право : актуальні проблеми теорії та практики : матеріали Міжнар. науково-практ. конфер., м. Біла Церква, 21-22 травня 2010 р. – Біла Церква, 2010. – С. 44-47. 6. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 11 червня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 46. – Ст. 700. 7. Закон України "Про внесення змін до Лісового кодексу України" від 8 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 21. – Ст. 170. 8. Коваленко Т. О. Форма договору оренди земельної ділянки: окремі проблеми // Державне регулювання економічних відносин : розвиток законодавства та проблеми правозастосування у господарських спорах : матеріали науково-практ. конфер., м. Львів, 16-17 квітня 2008 р. – Л. : Вищий господарський суд України, 2008. – С. 223-226. 9. Кулинич П. Ф. Земельний кодекс України : п'ять років застосування // Земельне право України. – 2006. – № 8. – С. 3-9. 10. Кулинич П. Ф. Правове регулювання резервування земель в Україні : стан та перспективи // Земельне право України. – 2006. – № 7. – С. 13-19. 11. Кулинич П. Ф. Права на лісові земельні ділянки на новим Лісовим кодексом України // Земельне право України. – 2006. – № 6. – С. 15-26. 12. Лилак Д. Колізії наукових поглядів на поняття "законодавство" і практичну необхідність його нормативної легалізації // Право України. – 2001. – № 8. – С. 48-51. 13. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні : монографія. – К.: Алеута ; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 268 с. 14. Мірошніченко А. М. Колізії у правовому регулюванні земельних відносин в Україні. Автореф. дис... докт. юрид. наук 12.00.06. – К. : Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2010. – 31 с. 15. Мірошніченко А. М. Земельні аукціони в Україні : існує чи правове регулювання та перспективи його вдосконалення // Українське комерційне право. – 2010. – № 10. – С. 38-46. 16. Моя земля. Земельно-правовий та аналітичний ресурс. 28.04.2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myland.org.ua/index.php?id=2124&lang=uk&razd=NEWS>. 17. Носик В. В. Оформлення і переоформлення прав на землю : юридичний факт, право чи обов'язок ? // Право України. – 2004. – № 5. – С. 127-131. 18. Носик В. В. Правове становище Верховної Ради України в системі суб'єктів здійснення прав власника на землю від імені Українського народу // Земельне право України. – 2006. – № 7. – С. 3-12. 19. Обидіна І. Як уникнути колізії між нормативними актами? // Право України. – 2000. – № 9. – С. 107-108. 20. Пашенко О. М. Визначення понять "суспільні потреби" та "суспільна необхідність" у чинному земельному законодавстві : термінологічні суперечності // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД : зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конфер., м. Луцьк, 10-11 вересня 2010 р. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – С. 247-249. 21. Пейчев К. Чи врегульовано порядок проведення земельних аукціонів? // Юридична Україна. – 2009. – № 2. – С. 69-71. 22. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку продажу у 2010 році земельних

ділянок несільськогосподарського призначення на земельних торгах" від 2 вересня 2010 р. № 805 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 67. – Ст. 2419. 23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку проведення у 2008 році земельних аукціонів" (справа про земельні аукціони) від 11 листопада 2008 р., Справа № 1-46/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 89. – 2993. 24. Семчик В. І. Проблеми застосування земельного законодавства в практиці арбітражних судів // Вісник господарського судочинства. – 2001. – № 2. – С. 140-144. 25. Семчик В. І. Колізії в законодавстві України про власність // Колізії у законодавстві України : проблеми теорії і практики. – К. : Генеза, 1996. – С. 46-48. 26. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.; 27. Сирый Н. И. "Коллизии законов" в украинской правовой доктрине // Колізії у законодавстві України : проблеми теорії і практики. – К. : Генеза, 1996. – С. 37-38. 28. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва" від 10 листопада 1994 р. 29. Указ Президента України "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям" від 8 серпня 1995 р. 30. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" від 3 грудня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 49. – Ст. 11. 31. Указ Президента України "Про приватизацію автозаправних станцій, що реалізують пально-мастильні матеріали виключно населенню" від 29 грудня 1993 р.; 32. Указ Президента України "Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності" від 12 липня 1995 р.; 33. Указ Президента України "Про продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення" від 19 січня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 3. – Ст. 11. 34. Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку та регулювання ринку земель населених пунктів, інших земель несільськогосподарського призначення" від 4 лютого 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 6. – Ст. 205. 35. Ухвала Конституційного Суду України "Про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 104 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України "Про прийняття в першому читанні проекту Земельного кодексу України" від 28 лютого 2001 року № 1-у/2001, Справа № 2-4/2001; 36. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Х. : Консум, 1998. – 224 с. 37. Щербельский В. Е. Колізія нормативних актів // Юридична енциклопедія : в 6 т. – К. : Українська енциклопедія, 2001. – Т. 3: К-М. – С. 156-157.

Надійшла до редколегії 18.10.10

С. Єфремов, канд. юрид. наук, доц.

ЧЛЕНСТВО В ОРГАНІЗОВАНОМУ ЗЛОЧИННОМУ УГРУПОВАННІ: ПОНЯТТЯ, КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ, ТИПОВІ ПРОЯВИ

Досліджуються ознаки, критерії визначення членства в організованому злочинному угрупованні, а також типові його прояви – злочинні діяння, що можуть здійснюватися особами, котрі входять до складу даного стійкого злочинного об'єднання, у межах його функціонування.

Ключові слова: членство, організоване злочинне угруповання, злочинна діяльність, злочинність.

Исследуются признаки, критерии определения членства в организованном преступном формировании, а также типичные его проявления – преступные деяния, которые могут осуществляться лицами, входящими в состав данного стойкого преступного объединения, в пределах его функционирования.

Ключевые слова: членство, организованное преступное формирование, преступная деятельность, преступность.

Signs are probed, criteria of determination of membership in the organized criminal groupment, and also his most typical displays are criminal acts, which can be carried out persons which enter in the complement of this proof criminal об'єднання, within the limits of his functioning.

Keywords: membership, organized criminal groupment, criminal activity, criminality.

Особливістю законодавчої регламентації боротьби з організованою злочинністю в Україні є створення кримінально-правових засад протидії виникненню та злочинній діяльності окремих видів організованих злочинних угруповань. Серед іншого, у чинному КК України передбачено злочинність та караність створення подібних злочинних об'єднань, участі у них, керівництва ними, участі у злочинах, ними вчинюваних. Дослідження спеціфіки зазначених діянь становить важливе завдання кримінально-правової науки, насамперед у сенсі конкретизації їх змісту та суспільної небезпеки.

Предметом даного дослідження є членство в угрупованні, що є важливою характеристикою таких діянь, як участь в угрупованні певного виду, керівництво ним, а у

певних випадках – також участі у злочинах, вчинюваних угрупованням. З одного боку, членство в угрупованні є необхідною умовою вчинення таких діянь. З іншого боку, вказані діяння є вираженням членства в угрупованні, що саме по собі становить відносно самостійний феномен організованої злочинної діяльності як окремої форми спільного вчинення злочинів.

Членство в організованому злочинному угрупованні характеризує у першу чергу приналежність особи до даного об'єднання, входження у його склад. Слово "членство" викликає асоціацію зв'язку особи з певною соціальною спільнотою, а також участі у спільній справі, але у межах виконання певних зобов'язань перед такою спільнотою.

